

Augustyn, Anna

Idea Cittaślow jako koncepcja zrównoważonego rozwoju małych miast

---

Zeszyty Naukowe Ostroleckiego Towarzystwa Naukowego 25, 745-757

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

IDEA CITTÀSLOW JAKO KONCEPCJA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU MAŁYCH MIAST

CITTÀSLOW IDEA AS A CONCEPT OF SUSTAIN- ABLE DEVELOPMENT OF SMALL CITIES

Współczesna, coraz bardziej zglobalizowana gospodarka odznacza się wieloma negatywnymi zjawiskami takimi jak masowe niszczenie środowiska naturalnego, tendencje do nowego, kosmopolitycznego stylu życia, polegające na zaniku roli rodzimej kultury i tradycji, a tym samym wymieraniu różnorodności kulturowej oraz lokalnej tożsamości. Te wszystkie niepokojące zjawiska sprawiają, iż coraz bardziej dostrzega się konieczność wprowadzania zmian polegających przede wszystkim na przeciwstawianiu się rozwojowi nastawionemu na ilość i szybkość. Odpowiedzią na tę potrzebę jest między innymi nurt rozwoju zrównoważonego.

W niniejszym artykule przedstawiona zostanie istota rozwoju zrównoważonego oraz wpisująca się w jego założenia, zdaniem autorki, koncepcja rozwoju małych miast w oparciu o ideę *Cittàslow*. Funkcjonowanie miasta w stylu *slow* (ang. powolne) nie oznacza jednak spowolnienia jego rozwoju, wręcz przeciwnie, oznacza rozwój poprzez nieustanną poprawę jakości życia mieszkańców, podnoszenie atrakcyjności miasta, a tym samym jego konkurencyjności dzięki posiadanym zasobom własnym, nie naruszając przy tym otaczającego ekosystemu.

Geneza rozwoju koncepcji *sustainable development*

Angielskie pojęcie *sustainable development* w polskiej literaturze tłumaczone jest jako rozwój trwały, stabilny, zrównoważony. W polskiej nomenklaturze przyjęło się głównie pojęcie rozwoju zrównoważonego. Pojawia się ono przede wszystkim w artykule 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, który nakłada na państwo obowiązek rozwiązywania problemów ochrony środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Koncepcja rozwoju zrównoważonego została zaprezentowana w latach siedemdziesiątych, w czasie toczących się wówczas dyskusji na temat celów i barier wzrostu gospodarczego. Podczas konferencji Szczytu Ziemi w Sztokholmie w 1972 r. wyrażono potrzebę uwzględniania ochrony środowiska w dalszym rozwoju społeczno-gospodarczym świata. Zakwestionowano tradycyjną koncepcję rozwoju gospodarczego, pojmowanego wyłącznie jako wzrost dochodu narodowego, na rzecz działań zmie-

---

* dr, Uniwersytet w Białymstoku

rzających do realizacji konkretnych celów społecznych. Na pierwszoplanowe miejsce wysunięto wartości ogólnoludzkie, zapewniające wszechstronny rozwój i dobro człowieka. Szczególną uwagę zwrócono na poprawę stanu zdrowotnego społeczeństwa, podniesienie poziomu wyżywienia, upowszechnienie ogólnego, w miarę szerokiego wykształcenia, wzrost dochodu realnego i swobodny dostęp do zasobów naturalnych. Podkreślano nietrwałość czynników warunkujących rozwój gospodarczy, wśród nich szczególnie ograniczoność i wyczerpywalność zasobów naturalnych, do których mają prawo także następne pokolenia, i to na poziomie nie gorszym od obecnego. Dotyczy to nie tylko ilości znajdujących się w środowisku zasobów naturalnych, ale również ich dostępności, czystości i rozlokowania przestrzennego¹.

Trudno jest precyzyjnie wyjaśnić pojęcie *rozwoju zrównoważonego*. Często przyjmuje się intuicyjnie, że oznacza ono rozwój społeczno-gospodarczy zharmonizowany ze środowiskiem. Podwaliny pod obecne rozumienie rozwoju zrównoważonego dała Światowa Komisja do spraw Środowiska i Rozwoju (WCED) Organizacji Narodów Zjednoczonych pod przewodnictwem Gro Brundtland, która w grudniu 1983 roku podjęła działania zmierzające do pogodzenia perspektyw rozwoju ekonomicznego i środowiskowego. W kwietniu 1987 roku Komisja przygotowała i udostępniła raport „Nasza wspólna przyszłość”, którego podstawą jest zasada zrównoważonego rozwoju. Komisja zdefiniowała tę zasadę jako zaspokojenie „teraźniejszych potrzeb bez narażania na szwank zdolności przyszłych pokoleń do zaspokajania ich własnych potrzeb”. Ta prosta i dość ogólnikowa zasada stała się podstawą dla Agendy 21, dokumentu ustanowionego podczas Szczytu Ziemi w Rio de Janeiro w 1992 r. i będącego planem działania na rzecz rozwoju zrównoważonego na XXI w. na różnych szczeblach organizacyjnych².

Opisany w Raporcie Brundtland modelowy rozwój zrównoważony i trwały jest procesem wieloetapowym. W pierwszym etapie rozwój gospodarczy powinien być tak zaprogramowany, aby w trakcie jego realizowania nie naruszać równowagi ekonomiczno-ekologicznej. W następnych etapach powinno nastąpić zwiększenie efektywności gospodarowania środowiskiem, a w szczególności zwiększenie adaptacyjności środowiska zgodnie ze zmieniającymi się warunkami zewnętrznymi³.

Istota i cele rozwoju zrównoważonego

W Polsce pierwsze definicje rozwoju zrównoważonego zostały sformułowane w połowie lat 80. B. Zaufał użył określenia *ekorozwój* i stwierdził, że „jest to prowadzenie wszelkiej działalności gospodarczej w harmonii z przyrodą w taki sposób, aby nie spowodować nieodwracalnych zmian w żywej przyrodzie⁴. Zdaniem B. Poskrobko *sustainable development* oznacza rozwój zrównoważony, trwały (stabilny) i samopod-

---

¹ M. Łuszczuk, *Koncepcja rozwoju zrównoważonego w polityce ekologicznej państwa*, w: D. Kielczewski, B. Dobrzańska (red.), *Ekologiczne problemy zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok 2009, s. 50.

² L. Mierzejewska, *Przyrodnicze aspekty rozwoju zrównoważonego*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2004, s. 12–13.

³ M. Łuszczuk, *Koncepcja rozwoju zrównoważonego w polityce ekologicznej państwa*, op. cit., s. 51.

⁴ B. Zaufał, *Problematyka i założenia ekorozwoju*, w: *Ekorozwój szansą przetrwania cywilizacji*, t. 3, Prace Naukowe PKE, Kraków 1986, s. 18.

trzymujący się. Zdaniem autora ujęta w definicji zrównoważoność oznacza potrzebę uzyskania oraz trwałego utrzymania najlepszych efektów gospodarowania, zarówno w sensie ilościowym, jak i jakościowym⁵.

Można stwierdzić, iż zasadnicze zatem znaczenie dla istoty kategorii zrównoważonego rozwoju ma podstawowy jego filar, na którym się opiera, to jest trwałość. W dyskusji nad trwałością rozwoju B. Fiedor stwierdza, że aby rozwój był trwały, musi on nie tylko trwać w czasie, ale powinna występować także równowaga pomiędzy jego celami. Ponadto uważa, że trwałość rozwoju definiuje się jako maksymalizowanie korzyści netto z rozwoju ekonomicznego, przy jednoczesnym zachowaniu użyteczności i jakości zasobów naturalnych w długim okresie. Trwałość rozwoju wymaga więc, aby konsumpcja dóbr i usług była ograniczona do poziomu, który jest akceptowalny z ekologicznego punktu widzenia. B. Fiedor identyfikuje cztery cechy trwałości kapitału:

1) słaba – oznacza potrzebę zachowania zasobu kapitału jako całości, bez zwracania uwagi na jego strukturę; kapitał przyrodniczy i antropogeniczny są doskonale substytucyjne,

2) wrażliwa – oznacza potrzebę zachowania nie tylko zasobu kapitału jako całości, ale również stałości jego struktury; kapitał przyrodniczy i stworzony przez człowieka są substytucyjne w ograniczonym zakresie,

3) mocna – wymaga ona zachowania ilości i jakości zasobów wszystkich rodzajów kapitału; kapitał antropogeniczny i przyrodniczy nie są wzajemnie substytucyjne,

4) restrykcyjna – oznacza niezmnieszenie jakiegokolwiek zasobu kapitału; nawet w ramach danego kapitału nie występują, lub są bardzo ograniczone, możliwości substytucji⁶.

Analizując cele rozwoju społeczno-gospodarczego, można przede wszystkim sprowadzić je do jednego celu nadrzędnego, jakim jest podniesienie poziomu życia mieszkańców danego obszaru. Aby proces rozwoju mógł zachodzić w sposób prawidłowy, zmiany ilościowo-jakościowe muszą postępować równolegle na różnych płaszczyznach. W odniesieniu do rozwoju zrównoważonego natomiast najważniejszym celem, zdaniem D. Kielczewskiego, jest osiągnięcie trwałego, względnie równo rozdzielonego dobrobytu społecznego i indywidualnego, który zależy nie tylko od konsumpcji dóbr i usług, lecz także od ekologicznych warunków życia. Zatem celem trwałego rozwoju, w myśl cytowanego autora, jest nie tyle wzrost poziomu, ile wzrost jakości życia⁷. D. Kielczewski twierdzi, iż z tak sformułowanego celu głównego wypływa wiązka celów drugiego stopnia. Dotyczą one zapewnienia trwałości warunków osiągnięcia dobrobytu w długookresowej perspektywie. Należą do nich:

- cele ekologiczne: zachowanie różnorodności biologicznej, integralności systemów przyrodniczych, produkcji biologicznej, czy też, mówiąc inaczej, respektowanie celu sprawiedliwości wobec istot pozaludzkich,
- cele ekonomiczne: dalszy wzrost dobrobytu materialnego, wzrost dostępności użytecznych dóbr i usług, stabilny wzrost gospodarczy,

⁵ B. Poskrobko, *Zarządzanie środowiskiem*, PWE, Warszawa 2007, s. 22.

⁶ B. Fiedor, *Podstawy badania trwałości wzrostu we współczesnej ekonomii*, „Ekonomia i Środowisko”, Białystok 1999, nr 1(14).

⁷ D. Kielczewski, *Konsumpcja a perspektywy zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2008, s. 33.

- cele społeczne: zapewnienie dostępu do dóbr społecznie pożądanych, zaspokojenie podstawowych potrzeb materialnych (ograniczenie biedy), zachowanie różnorodności kulturowej, zapewnienie trwałości instytucjonalnej, gwarancje sprawiedliwości społecznej i współdziałania w życiu społecznym i politycznym,
- cechy psychologiczne: zapewnienie zrównoważenia między dobrobytem materialnym a niematerialnymi składnikami dobrobytu⁸.

W rozwoju zrównoważonym podkreśla się perspektywiczność i długofalowość działań nastawionych na jakość życia ludzi, zharmonizowany rozwój społeczny i gospodarczy oraz ochronę środowiska wraz z jego zasobami. Inaczej rzecz ujmując, idea zrównoważonego rozwoju kryje się pod postacią „3E” (ang. *environment, economy, equity in society*)⁹, czyli: środowisko, ekonomia i równość społeczna.

Miasto zrównoważone

Odniesienie zasad rozwoju zrównoważonego do miast nie zostało zbyt dobrze wyjaśnione ani we wspomnianej już wcześniej Agendzie 21, ani w innych dokumentach ONZ bądź pozostałych organizacji międzynarodowych. Pewną konkretyzację w tym względzie przyniósł dopiero „Szczyt miast”, który odbył się w Stambule podczas konferencji Habitat II w 1996 roku. Przedstawiciele różnych miast prezentowali wówczas swoje osiągnięcia w zakresie wprowadzania w życie zasad zrównoważonego rozwoju. Zauważono, że to właśnie miasta kształtują współczesne oblicze świata i w związku z tym wprowadzanie w życie rozwoju zrównoważonego w skali globalnej musi rozpocząć się od lokalnej i regionalnej skali miasta¹⁰.

Miasto zrównoważone definiowane jest dość ogólnie, jako takie, w którym cele społeczno-gospodarcze są harmonijnie połączone ze sprawami środowiska i wykorzystania energii w celu zapewnienia ciągłości zmian¹¹. Innymi słowy, można stwierdzić, iż rozwojem zrównoważonym miasta będzie taki rozwój społeczno-gospodarczy, który zmniejszając presję na środowisko przyrodnicze, zapewni poprawę jakości życia obecnych i przyszłych mieszkańców. Należy przez to rozumieć podnoszenie na wyższy poziom zamożności mieszkańców, poprawę stanu bezpieczeństwa w przyjaznym środowisku społecznym, coraz lepszą jakość środowiska przyrodniczego, a także podnoszenie poziomu ładu przestrzennego oraz funkcjonalności kształtowanych miejskich struktur przestrzennych¹².

Jakość życia jest właśnie najczęściej używanym pojęciem odnoszącym się do kategorii celów i efektów zrównoważonego rozwoju. Pojęcie to ma szeroki charakter i nie ogranicza się tylko do ekonomii, ponieważ określa wielowymiarowy poziom samorealizacji człowieka. Jednak nie tylko. Ekonomiczna teoria zrównoważonego rozwoju

---

⁸ Ibidem, s. 33.

⁹ H. Mayer, P.L. Knox, *Slow Cities: Sustainable Places in a Fast World*, „Journal of Urban Design”, London 2006, Vol. 28, No. 4, p. 321–334.

¹⁰ L. Mierzejewska, *Rozwój zrównoważony miasta. Zagadnienia poznawcze i praktyczne*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2010, s. 109.

¹¹ B. Banachowicz, J. Danielewicz, *Współrzędzenie jako czynnik zrównoważonego rozwoju miast – przykład łódzki*, w: J. Słodczyk, D. Rajchel (red.), *Polityka zrównoważonego rozwoju oraz instrumenty zarządzania miastem*, Uniwersytet Opolski, Opole 2006, s. 59–76.

¹² L. Mierzejewska, *Rozwój zrównoważony miasta. Zagadnienia poznawcze i praktyczne*, op. cit., s. 116.

może wykorzystać również tradycyjną, dobrze znaną ekonomistom kategorię dobrobytu¹³. Dobrobyt w warunkach zrównoważonego rozwoju jest postrzegany:

- w kategoriach całego pokolenia – idzie bowiem o zaspokojenie potrzeb całego pokolenia obecnie żyjącego oraz pokoleń przyszłych,
- jako dobrobyt trwały w długim (międzypokoleniowym okresie)¹⁴.

Współczesne miasta, będące swoistymi układami lokalnymi obejmującymi pewną wyodrębnioną przestrzeń, skupiającymi społeczności lokalne, jednostki organizacyjne, zdominowane są przez liczne negatywne zjawiska zaburzające w zasadniczy sposób ich równowagę. Do najważniejszych należą:

- gwałtowne zmniejszanie się zasobów środowiska przyrodniczego na rzecz środowiska kulturowego;
- brak odpowiedniego systemu terenów wolnych i zielonych;
- zanieczyszczenie powietrza i wody przez zakłady przemysłowe, samochody i kotłownie w osiedlach i domach jednorodzinnych;
- nadmierne zużycie energii pochodzącej ze źródeł nieodnawialnych, zwłaszcza węgla i ropy;
- zła gospodarka gruntami, polegająca na zbyt lekkomyślnym przeznaczaniu gruntów miejskich i podmiejskich pod nowe inwestycje (drogi, parkingi, zabudowę itp.) kosztem terenów otwartych i zielonych;
- pogorszenie jakości gleb na skutek erozji, zanieczyszczenia powietrza i nieumiejętnego stosowania nawozów sztucznych;
- nadmierne zużycie i zanieczyszczenie wód oraz zbyt szybki jej odpływ z terenów miasta (brak retencji)¹⁵.

Równoważenie rozwoju miasta powinno przede wszystkim polegać na niwelowaniu powyższych zjawisk występujących na obszarach miejskich oraz konfliktów, w tym głównie przestrzennych, które głównie wynikają z konkurencji o wolną przestrzeń.

L. Mierzejewska, podkreślając dynamiczną naturę tego układu przestrzenno-strukturalnego, jakim jest miasto, twierdzi, iż miasta zrównoważone charakteryzują przede wszystkim:

1) w sferze przyrodniczej: czyste powietrze, niski poziom hałasu, woda w odpowiedniej ilości i jakości, czyste gleby, wysoka bioróżnorodność i produktywność ekosystemów, homeostaza, dostępność i przestrzenna ciągłość terenów zielonych, wypoczynkowych i rekreacyjnych, bezpieczeństwo ekologiczne i tym podobne,

2) w sferze społecznej: sprawiedliwość społeczna, wysoki stopień zaspokojenia podstawowych potrzeb, wysoka jakość życia, dobre oraz zdrowe warunki zamieszkania i pracy, wysoki poziom obsługi mieszkańców, brak konfliktów społecznych, wysoki poziom bezpieczeństwa, obywatelskie postawy mieszkańców, dobre relacje społeczne, odpowiedzialność za dobro wspólne i inne,

3) w sferze gospodarczej: zdywersyfikowana struktura gospodarcza, oparcie rozwoju na lokalnym potencjale rozwojowym (w tym ludzkim i społecznym), wysoka

¹³ D. Kielczewski, *Jakość życia i dobrobyt jako kategorie zrównoważonego rozwoju*, w: D. Kielczewski (red.), *Od koncepcji ekorozwoju do ekonomii zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok 2009, s. 109–114.

¹⁴ Ibidem, s. 115.

¹⁵ W. Peński, *Zarządzanie zrównoważonym rozwojem miast*, Arkady, Warszawa 1999, s. 34.

produktywność i efektywność podtrzymywanej gospodarki, zaawansowanie technologiczne (w tym przede wszystkim bezpieczne technologie, oszczędzające zasoby środowiska przyrodniczego), rozwój gospodarki opartej na wiedzy, kreatywności i lokalnej przedsiębiorczości, dobrze rozwinięty publiczny transport miejski, wyposażenie infrastrukturalne, odporność na kryzysy i tym podobne,

4) w warstwie przestrzennej: estetyka i czystość otoczenia, ład architektoniczny, poszanowanie dziedzictwa kulturowego, organizacja terenów publicznych, wysoka efektywność funkcjonowania struktur miejskich, oszczędna gospodarka terenami, brak terenów zaniedbanych i zdegradowanych (reurbanizacja, a zwłaszcza renowacja i rewitalizacja), ład przestrzenny i tym podobne¹⁶.

Podsumowując: miasto zrównoważone to miasto, w którym cele społeczno-gospodarcze są harmonijnie połączone ze sprawami środowiska i wykorzystania energii w celu zapewnienia ciągłości zmian. Taka trwałość nie jest dokładnie równoważna z przetrwaniem, ale oznacza przede wszystkim ciągłość w zmieniających się sytuacjach.

Zrównoważony rozwój miast a koncepcja *Cittàslow*

Cittàslow (od włoskiego *città lente*, czyli ang. *slow city*, w luźnym tłumaczeniu „powolne miasto”) pojawiła się jako rozwinięcie istniejącej już wcześniej koncepcji ang. *Slow Food*, czyli „wolnego jedzenia” będącej antonimem koncepcji ang. *Fast Food*, czyli „szybkiego jedzenia”. Ruch *Cittàslow* narodził się z pomysłu Paolo Saturniniego, burmistrza Greve di Chianti we Włoszech, i burmistrzów innych niewielkich miasteczek, takich jak: Bra, Orvieto, Positano, oraz Stowarzyszenia Slow Food, którzy w 1999 r. zawiązali stowarzyszenie o nazwie „Cittàslow – Międzynarodowa Sieć Miast Dobrego Życia”. Później idea ta znalazła swoich zwolenników za granicą, między innymi w Polsce. Stowarzyszenie jest organizacją typu *non profit*, jej głównym celem jest promowanie i rozpowszechnianie kultury dobrego życia poprzez badania, eksperymentowanie, stosowanie rozwiązań dotyczących organizacji miasta.

Cittàslow oznacza przyjęcie filozofii, która stawia sobie za cel główny zapewnienie poprawy jakości życia w małych społecznościach. Wskazuje się na tworzenie jakości we wszystkich dziedzinach życia miejskiego, spowolnienie rytmów życia i zredukowanie napięć, tak charakterystycznych dla dużych miast. Promuje bardziej ludzkie i ekologiczne podejście szanujące to, co lokalne, by uzmysłowić mieszkańcom i gościom wartość smaków, kolorów, zapachów miasta, zamiast szybko i bezrefleksyjnie podążać za najnowszymi trendami w coraz bardziej zglobalizowanej gospodarce. Jednocześnie mówi o odnajdywaniu potencjału i wiążących się z nim możliwości rozwojowych nie tylko w przeszłości, ale także w technologicznych i kulturalnych osiągnięciach współczesnych czasów. Każda przestrzeń posiada swoją niepowtarzalną atmosferę, w związku z tym należy postarać się wydobyć autentycznego (niepowierzchownego) ducha miejsca i wykorzystać to dla własnego rozwoju. W filozofii *Cittàslow* ponadto jakość życia stanowi główne źródło sukcesu. Potencjał małych miast tworzą m.in. ich atrakcyjne położenie geograficzne, dziedzictwo kulturowe, naturalne krajobrazy, cisza, lokalne i autentyczne rzemiosło, rękodzieło, produkty, oferta kulinarna,

---

¹⁶ L. Mierzejewska, *Rozwój zrównoważony miasta. Zagadnienia poznawcze i praktyczne*, op. cit., s. 120.

tradycja, zwyczaję, ale także dostęp do wysokiej jakości usług i miejsc pracy w miejscu zamieszkania lub w jego bliskim sąsiedztwie. Stanowi to podstawę do podjęcia działań w celu odkrycia i podkreślenia własnej tożsamości¹⁷.

Zgodnie z art. 8 statutu stowarzyszenia *Cittàslow* do organizacji tej mogą przystępować wszystkie miasta, posiadające mniej niż 50 tysięcy mieszkańców, które przejdą procedurę kwalifikacyjną. Członkostwo jest przyznawane miastom zaproponowanym przez krajowych koordynatorów, których aplikacje zostaną zaakceptowane przez Międzynarodowy Komitet Koordynujący. W swojej aplikacji miasto kandydujące musi zadeklarować akceptację bez zastrzeżeń statutu stowarzyszenia, a także podjęcie działań na rzecz poprawy atmosfery życia lokalnej społeczności i ochrony środowiska. Szczegółowe zestawienie wymogów (planów) w doskonaleniu stawianych w różnych obszarach miastom wstępującym do Stowarzyszenia „Cittàslow – Międzynarodowa Sieć Miast Dobrego Życia” zaprezentowano w tabeli 1.

Tabela 1. Szczegółowe zestawienie wymogów (planów) w doskonaleniu stawianych w różnych obszarach miastom wstępującym do Stowarzyszenia „Cittàslow – Międzynarodowa Sieć Miast Dobrego Życia”

Obszar	Wymagania
Ochrona środowiska	1. System kontroli jakości powietrza i publicznej konsultacji warunków jakości powietrza. 2. Informator systemu zarządzania wodą z wytycznymi odnośnie do dystrybucji i kontroli. 3. Zastosowanie planów promocji i rozpowszechnianie nowych planów oraz technik kompostowania, a także promocja domowego kompostowania. 4. Systemy do kontroli lekkiego zanieczyszczenia i związane z tym plan interwencji. 5. Motywacja i nagrody za rozwój alternatywnych źródeł energii. 6. Kontrola zanieczyszczenia smogiem i plan interwencyjny. 7. Redukcja graffiti i niepożądanego rozwieszania plakatów. 8. Zastosowanie rządzących przepisów EMAS lub ISO 9001; ISO 14000 i 8000. 9. Udział w projekcie Agenda 21.

¹⁷ *Cittàslow – lepiej żyć, nie wolniej się rozwijać*, www.mojregion.eu, z dnia 08.06.2011.

Infrastruktura	1. Stworzenie publicznych obszarów zieleni z ławkami i miejscami do zabawy. 2. Obecność otwartych chodników bez barier architektonicznych. 3. Dojazd i dostępność przestrzeni publicznych dla niepełnosprawnych. 4. Istniejąca infrastruktura preferująca alternatywne możliwości poruszania się. 5. Ogólnie dostępne publiczne toalety. 6. Obecność miejsc do siedzenia i odpoczynku nie tylko w historycznych centrach, lecz także w całym mieście. 7. Godziny otwarcia różnych miejskich biur powinny być podobne. 8. Istnienie biura <i>public relations</i> w urzędzie miejskim. 9. Obecność „Call Center” (Centrum Informacji Telefonicznej) dla mieszkańców chcących wyrazić uwagi dotyczące „dobrej jakości życia”. 10. Powinien istnieć harmonogram godzin otwarcia i zamknięcia sklepów, instytucji harmonizujący z potrzebami mieszkańców i służący komercyjnym korzyściom miasta.

Jakość miejska	1. Plany restauracji oryginalnych warunków historycznych centrów i/lub dzieł o wartości kulturowej lub historycznej. 2. Zastosowanie planu eliminacji głównych systemów alarmowych, jednocześnie adekwatne programy ochrony własności przed kradzieżą. 3. Zachęcanie do użycia publicznych pojemników na śmieci do recyklingu. 4. Ustawienie kontenerów na śmieci i ich usuwanie zgodnie z ustalonym terminarzem. 5. Promocja i rozpowszechnianie programów zazieleniania prywatnych i publicznych przestrzeni roślinami, które ładnie pachną lub które poprawiają środowisko. 6. Istnienie i zastosowanie w każdym mieście planów rozwoju sieci opartej na Internecie dla mieszkańców. 7. Rozwój we wdrażaniu planów wzrostu zużycia przyjaznych dla środowiska materiałów budowlanych. 8. Istnienie programów na rzecz wzrostu statusu i dostępności historycznych centrów.
Produkty lokalne	1. Przeprowadzanie corocznego spisu typowych produktów. 2. Programy podnoszące wartość i chroniące lokalne wydarzenia kulturalne. 3. Plany rozwoju rynków naturalnych i lokalnych produktów usytuowanych w interesujących i cennych miejscach. 4. Szkolne programy edukacji smaku. 5. Programy poprawy jakości poprzez kontrolę miejskich restauracji i szkolnych kafeterii. 6. Programy edukacyjne poświęcone produkcji organicznej. 7. Rozwój organicznego rolnictwa i certyfikatów jakości produktów. 8. Programy podnoszące wartość przyznaną tradycjom żywieniowym i gastronomicznym. 9. Inicjatywy zachęcające do ochrony produktów i rzemiosł regionu.

Gościnność	1. Istnienie organu regulującego, który zagwarantuje, że lokalne firmy są uczciwe w swym znakowaniu i wykluczenie nieuczciwej reklamy. 2. Międzynarodowe znakowanie. 3. Plany szkolenia przewodników dla turystycznych centrów informacji. 4. Istnienie dobrze oznaczonych tras turystycznych z informacjami i opisem. 5. Istnienie przewodnika miasta w ramach ruchu „Slow”. 6. Wdrożenie przepisów dotyczących cen menu turystycznego. 7. Obecność strzeżonych parkingów na obszarach blisko centrum miasta. 8. Polityka sprawiająca, że miasto staje się gościnne i zachęca gości do brania udziału w wydarzeniach i uroczystościach. 9. Istnienie planów rozwoju inicjatyw, które zwiększają zasięg miasta Slow City.
Wiedza	1. Publicznie dostępny dokument, który wymienia listę usług miasta Slow City. 2. Obecność logo miasta Slow City na oficjalnych dokumentach miast (nagłówek listów etc.). 3. Istnienie programu rozpowszechniającego informacje o działaniach ruchu. 4. Strona internetowa poświęcona programom ruchu Slow City realizowanym w mieście. 5. Promocja programów ułatwiających życie rodzinne, takich jak: działania rekreacyjne, usługi świadczone w domu dla ludzi starszych i przewlekle chorych. 6. Istnienie programów ekonomicznych w celu promocji rozwoju wymagań Slow City i planów ich poprawy. 7. Obecność na komunalnej tablicy informacyjnej artykułów o inicjatywach Slow City oraz rozpowszechnianie informacji także w mediach krajowych. 8. Programy rozwoju inicjatyw włączających lokalnych przywódców i rozwoju lokalnych przedsiębiorstw w kontekście zastosowania wymagań ruchu Slow City.

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji zamieszczonych na oficjalnej stronie internetowej Polskiej Krajowej Sieci Miast Cittaslow, www.cittaslowpolska.pl, z dnia 08.06.2011 r.

Jak widać z powyższych kryteriów członkostwa w stowarzyszeniu, można porównać je z zasadą „3E” stanowiącą podstawę koncepcji zrównoważonego rozwoju. Pierwsze „E” dotyczące ochrony środowiska (ang. *environment*) odnajdujemy na przykład w wymogu kontroli jakości powietrza, gleby i wody, w planie gospodarowania odpadami czy też promocji alternatywnych źródeł energii. Drugie „E” (ang. *economy*) nawiązuje do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, przy zachowaniu tradycji i dbałości o środowisko naturalne, do rozwoju rolnictwa ekologicznego. Natomiast trzecie „E”, akcentujące społeczną równość (ang. *equity*), odnaleźć można w promocji rodzimych produktów i wsparciu lokalnych producentów, aby zapewnić mieszkańcom miejsca pracy oraz godne warunki życia¹⁸.

Podsumowując, należy podkreślić, iż życie w jednym z miast należących do ruchu *Cittàslow*, a także zarządzanie nim, oznacza przede wszystkim:

1) charakterystyczny sposób funkcjonowania, prowadzenia życia codziennego w sposób odmienny od tego dotychczas dominującego, tryb zwolniony, pewny, mniej gwałtowny, nie tak prędko i nastawiony na wydajność, ale bez wątplenia bardziej ludzki i ekologicznie poprawny, bardziej solidarny z obecnymi i przyszłymi pokoleniami,

2) szanowanie tego, co lokalne, w świecie coraz bardziej globalnym i wewnętrznie skomunikowanym,

3) życie czasem obecnym w sposób najlepszy z możliwych, ze wzrokiem jednak wciąż zwróconym w przyszłość,

4) wykorzystywanie wielkich możliwości technologicznych i kulturalnych naszych czasów, tak aby nie zapomnieć nigdy o spuściznie doświadczeń, którą pozostawia historia i kultura materialna narodów,

5) zwrócenie nowoczesnego pojęcia „dobrego życia” i pełnowartościowego mieszkania ku priorytetowi powszechnego zaangażowania się na rzecz mieszkańców,

6) rozwiązywanie z pozytywnym wynikiem fałszywej sprzeczności pomiędzy gościnną otwartością na świat i dumą z własnej przynależności i lokalnej specyfiki,

7) uznanie całości lokalnych zasobów materialnych i niematerialnych, środowiska przyrodniczego, krajobrazu naturalnego i miejskiego, dóbr historycznych, artystycznych i kulturalnych, także dotyczących działalności gastronomicznej, aby umocnić lub też odbudować miejską tożsamość, naruszaną czasami przez zmiany w ostatnich dziesięcioleciach,

8) uczynienie powolności główną wartością, przypisanie sensu i konkretnych cech rewolucji czasowej dokonywanej przez tych, którzy z powodów historycznych, kulturalnych czy środowiskowych opierali i opierają się przyspieszeniom, jakie przyniósł XX wiek, to również harmonizowanie czasów historycznych z czasami współczesnymi, potrzeb natury z zagadnieniami kultury i ekonomii,

9) danie sobie czasu na stworzenie jakości we wszystkich dziedzinach życia miejskiego, spowolnienie rytmów życia i zredukowanie napięć, aby uzmysłowić sobie teraz i na zawsze wartość smaków, kolorów, zapachów miasta i świata¹⁹.

Do Stowarzyszenia „Cittàslow – Międzynarodowa Sieć Miast Dobrego Życia” przystąpiły w sumie 142 miasta z 24 krajów na świecie. Pierwszym polskim miastem,

¹⁸ A. Gruszecka-Tieśluk, *Polskie Cittàslow. Pomysł na zrównoważony rozwój małego miasta? Przykład Reszla*, w: R. Masztalski (red.), *Homo naturalis, człowiek, przyroda, przestrzeń w myślenie o rozwoju zrównoważonego*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2010, s. 43–44.

¹⁹ Polska Krajowa Sieć Miast Cittàslow, www.cittaslowpolska.pl, 08.06.2011 r.

które włączyło się do tego ruchu i otrzymało prawo do używania logo sieci: wizerunku pomarańczowego ślimaka, był Reszel w województwie warmińsko-mazurskim. Obecnie do stowarzyszenia należy jeszcze pięć kolejnych miejscowości takich jak: Biskupiec, Bisztynek, Nowe Miasto Lubawskie, Lidzbark Warmiński oraz Murowana Goślina.

Zakończenie

Rozwijający się z roku na rok ruch *Cittàslow*, czego wyznacznikiem może być przystępowanie do niego sukcesywnie coraz to nowych miast, może sugerować, iż założenia, jakim hołduje, są autentyczną odpowiedzią na potrzeby współczesnego zglobalizowanego, funkcjonującego nie tyle szybko, co wręcz w pędzie świata. Życie, praca, jedzenie, nawet spędzanie wolnego czasu w pośpiechu już coraz bardziej doskwiera i obniża jakość życia społeczności zamieszkujących głównie miasta. Koncepcja *Cittàslow*, uwzględniająca w procesie rozwoju małych miast równowagę pomiędzy człowiekiem a otaczającym go ekosystemem, promuje rozwój, który w konsekwencji doprowadzić powinien nie tylko do podniesienia jakości życia społeczności lokalnych, ale do podniesienia trwałego, względnie równo rozdzielonego dobrobytu społecznego i indywidualnego. Dobrobytu, który zależy nie tylko od konsumpcji dóbr i usług, lecz także od ekologicznych warunków życia. Jest to możliwe jedynie wtedy, kiedy kreatorzy tego rozwoju, osoby zarządzające rozwojem lokalnym, czyli władze lokalne, oprą go na trzech fundamentalnych aspektach: poszanowaniu środowiska naturalnego, stymulowaniu gospodarki lokalnej oraz poszanowaniu równości człowieka. Na tym fundamencie bazuje właśnie rozwój zrównoważony oraz koncepcja rozwoju małych miast *Cittàslow*.

BIBLIOGRAFIA

- Banachowicz B., Danielewicz J. 2006.** *Współrzędzenie jako czynnik zrównoważonego rozwoju miast – przykład łódzki*, w: J. Słodczyk, D. Rajchel (red.), *Polityka zrównoważonego rozwoju oraz instrumenty zarządzania miastem*. Uniwersytet Opolski, Opole.
- Fiedor B. 1999.** *Podstawy badania trwałości wzrostu we współczesnej ekonomii*. Wydawnictwo Fundacji Ekonomistów Środowiska i Zasobów Naturalnych, Białystok, „Ekonomia i Środowisko”, nr 1(14).
- Gruszecka-Tieśluk A. 2010.** *Polskie Cittàslow. Pomysł na zrównoważony rozwój małego miasta? Przykład Reszla*, w: R. Masztalski (red.), *Homo naturalis, człowiek, przyroda, przestrzeń w myśl rozwoju zrównoważonego*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław.
- Kielczewski D. 2008.** *Konsumpcja a perspektywy zrównoważonego rozwoju*. Wydawnictwo UwB, Białystok.
- Kielczewski D. 2009.** *Jakość życia i dobrobyt jako kategorie zrównoważonego rozwoju*, w: D. Kielczewski (red.), *Od koncepcji ekorozwoju do ekonomii zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok.

- Łuszczczyk M. 2009.** *Koncepcja rozwoju zrównoważonego w polityce ekologicznej państwa*, w: D. Kielczewski, B. Dobrzańska (red.), *Ekologiczne problemy zrównoważonego rozwoju*. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok.
- Mayer H., Knox P.L. 2006.** *Slow Cities: Sustainable Places in a Fast World*, „Journal of Urban Design” London, Vol. 28, No. 4.
- Mierzejewska L. 2004.** *Przyrodnicze aspekty rozwoju zrównoważonego*. Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Mierzejewska L. 2010.** *Rozwój zrównoważony miasta. Zagadnienia poznawcze i praktyczne*. Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Pęski W. 1999.** *Zarządzanie zrównoważonym rozwojem miast*. Arkady, Warszawa.
- Poskrobko B. 2007.** *Zarządzanie środowiskiem*. PWE, Warszawa.
- Zaufal B. 1986.** *Problematyka i założenia ekorozwoju*, w: *Ekorozwój szansą przetrwania cywilizacji*, t. 3. Wydawnictwo AGH, Kraków.

STRESZCZENIE

We współczesnych realiach gospodarczych, w których dominują procesy globalizacyjne, zauważa się, krytykowany często przez teoretyków rozwoju zrównoważonego, przyspieszony styl życia. Jest on odzwierciedleniem rozwoju społeczno-gospodarczego nastawionego na ilość i szybkość. Procesy te wpływają negatywnie na jakość życia mieszkańców, szczególnie miast. Dlatego też coraz popularniejszy w Europie i na świecie staje się ruch powolnych miast – *Cittàslow*, którego założenia oparte są na fundamentach rozwoju zrównoważonego. Koncepcja *Cittàslow* uwzględniająca w procesie rozwoju małych miast równowagę pomiędzy człowiekiem a otaczającym go ekosystemem promuje rozwój, który w konsekwencji doprowadzić powinien nie tylko do podniesienia jakości życia społeczności lokalnych, ale do podniesienia trwałego, względnie równo rozdzielonego dobrobytu społecznego i indywidualnego.

SŁOWA KLUCZOWE: rozwój zrównoważony miast, jakość życia, koncepcja *Cittàslow*

SUMMARY

In nowadays economic reality, which is dominated by processes of globalization it is noted, often criticized by theorists of sustainable development, acceleration of lifestyle. It is a reflection of socio-economic development oriented to capacity and speed. These processes have a negative impact on quality of life of residents, especially in cities. Therefore, more and more popular in Europe and the world become slow cities association – *Cittàslow*, which foundations are based on sustainable development. The *Cittàslow* concept incorporating in the development of small cities the balance between human being and the surrounding ecosystem promotes the development, which consequently should not only lead to the improvement of quality of life of local communities, but to raise the permanent, relatively evenly divided individual and social welfare.

KEYWORDS: sustainable development of cities, quality of life, *Cittàslow* concept